

Morfologija imenica i glagola u staroslavenskom i hrvatskostaroslavenskom jeziku

Šojo, Sonja

Undergraduate thesis / Završni rad

2011

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:131224>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-15**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet

Preddiplomski studij Hrvatskog jezika i književnosti

Sonja Šojo

**Morfologija imenica i glagola u staroslavenskom i
hrvatskostaroslavenskom jeziku**

Završni rad

Mentor (izv. prof. dr. sc. Ivan Jurčević)

Osijek, 2011.

SAŽETAK

U završnom radu raspravlja se o promjenama u oblicima riječi, što će se vidjeti kroz sistematičan prikaz morfologije imenica i glagola u staroslavenskom i hrvatskostaroslavenskom jeziku. Primjeri imenica i glagola preuzeti su iz teksta "Muka po Mateju" koji se nalazi u najstarijem hrvatskoglagoljskom misalu, Vatikanski illirico 4. U prvom dijelu rada prikazat će se promjene koje su se dogodile u morfologiji imenica. Imenice će biti razvrstane po rodovima, a zatim dalje po svima padežima jednine, dvojine i množine. U drugom dijelu rada prikazat će se promjene koje su se dogodile u morfologiji glagola. Glagoli će biti razvrstani u tri razreda, i to u glagole s tematskim morfemom –e-, glagole s tematskim morfemom –i- te atematske glagole. Daljnjom podjelom glagoli će unutar tri razreda biti razvrstani po glagolskim vremenima koja su zasvjedočena u tekstu.

Ključne riječi: staroslavenski i hrvatskostaroslavenski jezik, morfologija imenica, morfologija glagola

SADRŽAJ

1. UVOD.....	4
2. STAROSLAVENSKI I HRVATSKOSTAROSLAVENSKI JEZIK.....	4
3. NAJSTARIJI HRVATSKOGLAGOLJSKI MISAL.....	5
4. IMENICE.....	7
4. 1. IMENICE ŽENSKOG RODA.....	7
4. 2. IMENICE SREDNJEG RODA.....	10
4. 3. IMENICE MUŠKOG RODA.....	11
5. TABLICA.....	16
6. GLAGOLI.....	17
6. 1. GLAGOLI S TEMATSKIM MORFEMOM –E-.....	17
6. 2. GLAGOLI S TEMATSKIM MORFEMOM –I-.....	24
6. 3. GLAGOLI S NULTIM TEMATSKIM MORFEMOM.....	29
7. ZAKLJUČAK.....	33
8. LITERATURA.....	34

1. UVOD

Svjesni smo činjenice da je svaka ljudska tvorevina sklona promjenama, stoga nas ne iznenađuje ni činjenica kako je i sam jezik kao jedna od tih tvorevina, također, sklon promjenama. Kao i svaki drugi jezik, staroslavenski je od svojega početka doživio brojne promjene. U samome radu promjene koje su zasvjedočene u oblicima riječi u hrvatskoj redakciji staroslavenskog jezika potkrijepljene su primjerima imenica i glagola iz teksta "Muka po Mateju", koji se nalazi u najstarijem hrvatskoglagoljskom misalu, Vatikanski illirico 4.

Također, bit će riječi o nekim podacima vezanim uz sam misal te okvirno o staroslavenskom jeziku i hrvatskoj redakciji staroslavenskog jezika, s obzirom da je riječ o misalu pisanom hrvatskostaroslavenskim jezikom.

U prvome dijelu rada dan je sistematičan prikaz morfologije imenica, koje su potkrijepljene primjerima iz rubrika misala Vatikanskog illirica 4. Pri podijeli imenica pristupilo se razvrstavanju po rodovima, a zatim po svima padežima jednine, dvojine i množine. Na kraju prvoga dijela rada donosi se i tablični prikaz nastavaka koji prikazuje učestalost pojavljivanja nastavaka za svaki pojedini padež te sistematičan prikaz promjena u pojedinim nastavcima.

U drugome dijelu rada dan je sistematičan prikaz morfologije glagola koji su, također, potkrijepljeni primjerima iz rubrike misala Vatikanskog illirica 4. Pri podijeli glagola pristupilo se razvrstavanju u tri razreda radi bolje preglednosti. Unutar svakog pojedinog razreda glagoli su nadalje podijeljeni u glagolska vremena koja su zasvjedočena u tekstu "Muka po Mateju".

2. STAROSLAVENSKI I HRVATSKOSTAROSLAVENSKI JEZIK

Prevođenjem grčkih liturgijskih tekstova na slavenski u IX. st. ostvareni su prvi tekstovi na jeziku koji je u znanosti poznat pod različitim imenima: *staroslavenski*, *starocrkvenoslavenski*, *crkvenoslavenski*, *starobugarski*, *staromakedonski*, *općeslavenski književni jezik*. (Damjanović, 2002:37)

Staroslavenski jezik ne ukazuje ni na narodnu osnovicu, ni na funkciju. (...) Važno je naglasiti da je riječ o književnom jeziku kojemu je govorna (narodna) osnovica južnoslavenska, točnije – makedonska, a nadgradnja općeslavenska. (...) U nemalom broju udžbenika i stručnih rasprava koje jezik zovu staroslavenskim već se na samom početku s pravom kaže da je to prvi slavenski književni jezik, da mu je već u najranijim spomenicima leksik bogat, sintaksa razvedena, stilski iznijansirana (jer je umnogome odražavao dostignuća grčkog književnog jezika; nastao je kao rezultat prevođenja grčkih liturgijskih, a onda i drugih tekstova). (Damjanović, 2005:12)

U dodiru staroslavenskoga s hrvatskim idiomima nastalo je ono što starija filologija zove *hrvatskom redakcijom staroslavenskoga jezika*, a mi ćemo upotrebljavati termin *hrvatskostaroslavenski jezik* koji će se u hrvatskim tekstovima javljati do druge polovice XVI. st. i koji se od klasičnoga staroslavenskoga razlikovao po ovim osobinama: 1. zamijenjeni su nazalni samoglasnici (stražnji *ϕ* zamijenjen je samoglasnikom *u*, a prednji *ϕ* samoglasnikom *e*, rjeđe *a*); 2. samoglasnik *jeri* (*y*) zamijenjen je samoglasnikom *i*; 3. glagoljični *šta* (*ĉ*) ostvarivao se kao *ć*, *šć* i rijetko kao *št*; 4. *jerovi* su se u XI. st. izjednačili kao posljedica depalatalizacije, najstariji hrvatski tekstovi bilježe samo *gor*, kasnije će se mjesto poluglasa "markirati" štapićem, jaki *jerovi* će dati *a* u štokavštini i čakavštini *a*, a *e* u kajkavštini: kako su najstariji staroslavenski tekstovi u dodiru s čakavštinom, na mjestu jakih jerova nalazimo *a*. Tvrđi se (...) da hrvatskostaroslavenski dobro čuva razliku među aoristima, da imenička i zamjениčka deklinacija dobro čuvaju starinu, a pridjevska se pomlađuje, da se dobro čuvaju participi itd. (Damjanović, 2002:38)

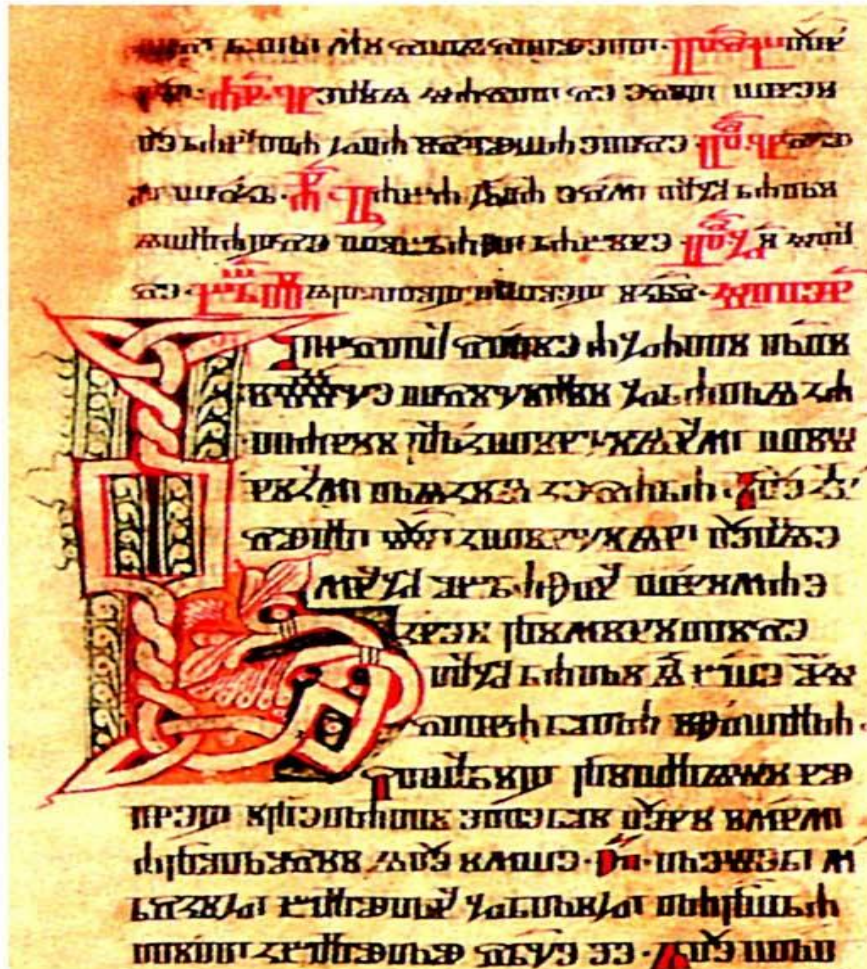
Ako bismo saželi ulogu staroslavenskoga u srednjovjekovnoj hrvatskoj kulturi, rekli bismo: Služio je kao književni jezik na dijelu hrvatskoga prostora, njegova hrvatska inačica nije bila samo liturgijski jezik, nego je do XIII. st. popunjavala i beletrističke i pravne tekstove. Od toga vremena ona će reducirati svoje funkcije i služiti kao liturgijski jezik, ali će se ugrađivati u hrvatsko-staroslavenski jezik koji je imao sve izgleda da postane općim hrvatskim književnim jezikom. Od XVI. st. hrvatskostaroslavenski će i dalje obavljati funkciju liturgijskoga jezika sve do Drugoga vatikanskog koncila. Njegova uloga i značenje reducirani su zahvaljujući slabljenju materijalnih resursa hrvatskih glagoljaša što je pak u vezi s općim prilikama u hrvatskim zemljama. (Damjanović, 2002:41)

Staroslavenski jezik u hrvatskoj jezičnoj povijesti obnašao je službu književnoga jezika, potom je svoje funkcije sveo na liturgijsku. Pokušaji od XVI. st. dalje da se njegove osobine ugrade u hrvatski jezični standard bili su zakašnjeli i nisu imali izgleda za uspjeh. Nastavio je živjeti u leksikografskim djelima, u literarnim ostvarenjima i na filološkim radnim stolovima. (Damjanović, 2002:46)

3. NAJSTARIJI HRVATSKOGLAGOLJSKI MISAL

Misal je s početka XIV. st., a danas se čuva u Vatikanskoj biblioteci. Ima 278 pergamenskih listova (31x24 cm). Pisan je u dva stupca koji redovito imaju po 31 redak; pismo je uglata (hrvatska) glagoljica, "ali ima još nešto od stare oble glagoljice" (J. Vajs). U kodeksu se nalaze bilješke iz kojih saznajemo da se misal upotrebljavao u crkvi Majke Božje u Omišlju (Krk). "Budući da s pravom možemo uzimati, da je naš kodeks prijepis starijega predloška,

osnovana na vrlo dobrim izvorima, osobito što se tiče perikopa sv. Pisma, nije čudo, da njegov jezik pokazuje koliko u glasovima, oblicima i sintaksi, toliko u rječniku znakove staroslavenskog jezika, koji nalazimo u najstarijim glagoljskim spomenicima hrvatske recenzije" (J. Vajs). Misal je opisao Josip Vajs u knjizi *Najstariji hrvatskoglagoljski misal*, Djela JAZU 38, Zagreb 1984. (Damjanović, 2002:207, 211)

Slika 1. Stranica iz misala Vatikanski illirico 4

4. IMENICE

Analizom najstarijih tekstova pisanih staroslavenskim jezikom moguće je uočiti kako su se imenice staroslavenskog jezika razvrstavale u devet sklonidbi. Daljnjom podjelom dijelile su se u dvije sklonidbene vrste – samoglasničke i suglasničke. Samoglasničke su sklonidbe obuhvaćale imenice o-osnova (palatalne jo-osnove), a-osnova (platalne ja-osnove), u-osnova i i-osnova. Suglasničke su sklonidbe obuhvaćale imenice čije su osnove završavale na suglasnike n-, s-, r-, t- i v-.

Tijekom četrnaestog stoljeća imenički se sustav mijenja i od devet staroslavenskih sklonidbi ostaju nam očuvane samo tri. Te su tri sklonidbe obuhvaćale ostatke starijih deklinacija. U muškom i srednjem rodu sve su imenice prešle u glavnu sklonidbu (o-, jo-osnova), zadržavajući ponešto od starih suglasničkih i samoglasničkih osnova. Imenice ženskoga roda obuhvaćaju dvije sklonidbe: glavnu (a-, ja- osnove) i i- promjenu, koja obuhvaća gotovo sve imenice koje su pripadale starijim suglasničkim osnovama. I-sklonidbi pripadale su imenice i muškog i ženskog roda. S obzirom da su imenice ženskoga roda bile brojnije, imenice muškog roda su mijenjale rod ili sklonidbu – prelazile su u glavnu sklonidbu muškog roda.

4. 1. IMENICE ŽENSKOG RODA

NOMINATIV JEDNINE

Imenice ženskog roda u nominativu jednine imaju nastavke: *-a* i *-b* (*gibêl'* (73c,3), *l̥st'* (77b,45)).

paska (73c,1), *ml̥va* (73c,2 / 76b,33), *žena* (73c,2 / 73d,4 / 76a,31), *gibêl'* (73c,3), *taina* (74a,8), *noč'* (74b,9), *d(u)ša* (74c,11), *čaša* (74a,8 / 74c,12, 2x / 74c,13), *pl̥t'* (74c,12), *vola* (74c,13), *godina* (74c,14), *rabina* (75b,23 / 75c,24), *besêda* (75c,24), *cêna* (75d,27), *kr̥v'* (76b,33), *golgota* (76c,36), *opona* (76d,41), *z(e)mla* (76d,41), *m(a)riê* (77a,42, 2x / 77b,44, 2x), *m̥gdalêna* (77a,42 / 77b,44), *mati* (77a,42, 2x), *l̥st'* (77b,45)

- glavna promjena imenica ženskog roda (*a/*ja-osnova) ima u N.jd. nastavak *-a*, a imenice ženskog roda koje se mijenjaju po I-promjeni imaju u N.jd. nastavak *-b*

GENITIV JEDNINE

Imenice ženskog roda u genitivu jednine imaju nastavke: *-i*, *-i (-y)* i *-e (-e)*.

vêri (74a,8), *sm̥r'ti* (74c,11), *sili* (75b,22), *godini* (76d,39, 2x), *galilêe* (77a,42), *arimatie* (77a,43), *dv̥ri* (77a,43)

- glavna promjena imenica ženskog roda (*a-osnova) ima u G.jd. nastavak *-i* (koji je nastao od nekadašnjeg stsl. *jeri* -y) te nastavak *-e* (*ja-osnova) (koji je nastao denazalizacijom od - *ę*), a imenice ženskog roda koje se mijenjaju po I-promjeni imaju nastavak *-i*

DATIV JEDNINE

Imenice ženskog roda u dativu jednine imaju nastavke: *-i*, *-e* i *-ê* (*gl(a)vê* (76b,35)).

vitani (73c,2), *žene* (73d,3), *kr̃vi* (74a,8 / 75d,27 / 75d,28), *cr(̃)k(̃)vi* (75a,18 / 75d,27), *kr'vi* (76b,33), *gl(a)vê* (76b,35), *z(e)mli* (76d,39)

- glavna promjena imenica ženskog roda (*ja-osnova) te imenice koje su se mijenjale po I-promjeni imaju u D.jd. nastavak *-i*

- nastavak *-ê* ima imenica *glava*, *-ê* jer se mijenjala po glavnoj nepalatalnoj promjeni (*a-osnova)

AKUZATIV JEDNINE

Imenice ženskog roda u akuzativu jednine imaju nastavke: *-u* (<*ę*) i *-b* (').

gl(a)vu (73c,2), *pamet'* (73d,4), *pasku* (73d,5 / 74a,5 / 74a,6), *ruku* (74a,7 / 74d,16), *čašu* (74a,8), *hvalu* (74a,8), *goru* (74b,9), *noć'* (74b,10), *napast'* (74c,12), *končinu* (75a,19), *cr(̃)k(̃)ṽb* (75a,20), *vlaspimiju* (75b,22, 2x), *dvar'* (75b,24), *kr̃v'* (75c,26), *cênu* (75d,28), *t'mnicu* (76a,30), *vodu* (76b,33), *spiru* (76b,34), *glavu* (76b,34), *tr'st* (76b,34 / 76b,35 / 76d,40), *desnicu* (76b,34), *hlamidu* (76b,35), *cr(̃)k(̃)v'* (76c,37), *gubu* (76d,40), *istinu* (77a,42), *stražju* (77b,45)

- glavna promjena imenica ženskog roda (*a/*ja-osnova) u A.jd. ima nastavak *-u* (koji je nastao denazalizacijom od -*ę*), a imenice ženskog roda koje su se mijenjale po I-promjeni imaju nastavak *-b* (u misalu je vidljiva težnja da se jerovi ispuste ili markiraju apostrofom)

LOKATIV JEDNINE

Imenice ženskog roda u lokativu jednine imaju nastavke: *-i* i *-ê*.

galilêi (74b,9), *z(e)mli* (74c,12 / 77a,42), *knigi* (74d,17 / 75a,18), *godinê* (76d,39), *paraskavjii* (77b,44)

- glavna promjena imenica ženskog roda (*ja-osnova) kao i imenice I-promjene u L.jd. imaju nastavak *-i*, dok glavna promjena imenica ženskog roda (*a-osnova) ima nastavak *-ê*

INSTRUMENTAL JEDNINE

Imenice ženskog roda u instrumentalu jednine imaju nastavke: *-iju* (< *-iję*), *-oju* (< *-oję*) i *-eju* (< *-eję*).

l̂stiju (73c,1), *kletvoju* (75c,24), *hlamidoju* (76b,34), *glavoju* (76c,37), *plaćeniceju* (77a,43), *noćiju* (77b,45)

- glavna promjena imenica ženskog roda (*a-osnova) u I.jd. ima nastavak *-oju* (koji je nastao od *-ij̄* gdje je očit proces denazalizacije $u < \varrho$), dok (*ja-osnova) ima nastavak *-eju* (također se očituje denazalizacija $u < \varrho$)
- imenice ženskog roda koje se mijenjaju po I-promjeni u I.jd. imaju nastavak *-iju* (denazalizacija $u < \varrho$)

NOMINATIV DVOJINE

Imenica ženskog roda u nominativu dvojine ima nastavak: *-ê*.

g(ospode)vê (75c,26)

- imenica koja se mijenja po glavnoj promjeni ženskog roda (*a-osnova) ima u N.dv. nastavak *-ê*

AKUZATIV DVOJINE

Imenice ženskog roda u akuzativu dvojine imaju nastavak: *-ê*.

lanitê (75b,23), *rucê* (76b,33)

- glavna promjena ženskog roda (*a-osnova) ima u A.dv. nastavak *-ê*

LOKATIV DVOJINE

Imenica ženskog roda u lokativu dvojine ima nastavak: *-u*.

istinu (75c,24)

- glavna promjena ženskog roda (*a-osnova) ima u L.dv. nastavak *-u*

NOMINATIV MNOŽINE

Imenice ženskog roda u nominativu množine imaju nastavke: *-e* (< *-ē*) i *-i* (< *-y*).

ovce (74b,9), *ženi* (77a,42), *g(ospod)i* (77b,44)

- glavna promjena ženskog roda nepalatalna (*a-osnova) ima u N.mn. nastavak *-i* (nekoć *jeri -y*), a palatalna (*ja-osnova) *-e* (denazalizacijom od *-ē*)

AKUZATIV MNOŽINE

Imenice ženskog roda u akuzativu množine imaju nastavak: *-i* (< *-y*).

ruki (74c,14 / 74d,16), *rizi* (75b,22 / 76b,34 / 76b,35 / 76c,36, 2x)

- glavna promjena ženskog roda nepalatalna (*a-osnova) u A.mn. ima nastavak *-i* (nekoć *jeri -y*)

INSTRUMENTAL MNOŽINE

Imenice ženskog roda u instrumentalu množine imaju nastavak: *-ami*.

gl(a)vami (76c,37), *stražami* (77b,45)

- glavna promjena ženskog roda (*a/*ja-osnova) u I.mn. ima nastavak *-ami*

4. 2. IMENICE SREDNJEG RODA

NOMINATIV JEDNINE

Imenice srednjeg roda u nominativu jednine imaju nastavke: *-o*, *-e* i *-∅*.

délo (73d,3), *ev(a)nĵ(e)lie* (73d,4), *vréme* (73d,5), *têlo* (74a,8), *znamenie* (74d,15), *uho* (74d,16),
selo (75d,27 / 75d,28), *mêsto* (76c,36), *slbnce* (76d,41), *kamenie* (76d,41), *E(van)ĵ(elié)* (77b,44)

- glavna promjena imenica srednjeg roda (*o-osnova) te imenice s-promjene imaju u N.jd. nastavak *-o*

- glavna promjena imenica srednjeg roda (*jo-osnova) ima nastavak *-e*, dok imenice n-promjene *-∅*

GENITIV JEDNINE

Imenice srednjeg roda u genitivu jednine imaju nastavke: *-a* i *-e*.

raspetie (73c,1), *vr(é)mene* (73d,5), *sela* (76b,35)

- glavna promjena imenica srednjeg roda (*o-osnova) ima u G.jd. nastavak *-a*

- imenice srednjeg roda n-promjene i t-promjene imaju nastavak *-e*

DATIV JEDNINE

Imenice srednjeg roda u dativu jednine imaju nastavak: *-u*.

licu (75b,23), *Jutru* (75c,26), *vinu* (76c,37)

- glavna promjena imenica srednjeg roda (*o-osnova) imaju u D.jd. nastavak *-u*

AKUZATIV JEDNINE

Imenice srednjeg roda u akuzativu jednine imaju nastavke: *-e*, *-o* i *-∅*.

vr(é)me (73c,1), *têlo* (73d,4 / 77a,43, 2x), *solilo* (74a,7), *ostavlenie* (74b,8), *slovo* (74c,13),
mêsto (74d,17 / 76c,36), *lice* (75b,23), *pogrêbanie* (75d,27), *selo* (75d,28), *ubiistvo* (76a,30),
raspetie (76b,35), *vino* (76c,36)

- glavna promjena imenica srednjeg roda nepalatalna (*o-osnova) i s-promjena imaju u A.jd. nastavak *-o*, dok palatalna (*jo-osnova) ima nastavak *-e*

- imenice srednjeg roda imaju u A.jd. nastavak *-∅*

LOKATIV JEDNINE

Imenice srednjeg roda u lokativu jednine imaju nastavak: *-i*.

c(êsa)r(b)stvi (74b,9), *vskr'seni* (74b,9), *sudiči* (76a,31 / 76b,34)

- glavna promjena imenica srednjeg roda palatalna (*jo-osnova) ima u L.jd. nastavak *-i*

INSTRUMENTAL JEDNINE

Imenice srednjeg roda u instrumentalu jednine imaju nastavke: *-em'* (< *-emb*) i *-em'* (< *-ьmb*).

oružiem' (74d,15), *oružeiem'* (75a,18), *imenem'* (76b,35 / 77a,43)

- glavna promjena imenica srednjeg roda palatalna (*jo-osnova) ima u I.jd. nastavak *-em'* (markiranje apostrofom na mjestu gdje bi trebao biti *jer ъ*)

- n-promjena imenica srednjeg roda ima u I.jd. nastavak *-em'* (gubljenje prvog *jer* u nastavku zbog slabog položaja, a drugi se markira apostrofom)

AKUZATIV DVOJINE

Imenica u srednjem rodu u akuzativu jednine ima nastavak: *-ê*.

selê (75d,28)

-glavna promjena imenice srednjeg roda nepalatalna (*o-osnova) ima u A.dv. nastavak *-ê*

NOMINATIV MNOŽINE

Imenice srednjeg roda u nominativu množine imaju nastavak: *-a*.

očesa (74c,13), *têlesa* (77a,41)

- imenice srednjeg roda s-promjene imaju u N.mn. nastavak *-a*

AKUZATIV MNOŽINE

Imenice srednjeg roda u akuzativu množine imaju nastavak: *-a*.

svêdêtel'stva (75a,20), *kolêna* (76b,34 / 76d,40), *têla* (77a,43)

- glavna promjena imenica srednjeg roda nepalatalna (*o-osnova) te imenica s-promjene imaju u A.mn. nastavak *-a*

LOKATIV MNOŽINE

Imenica srednjeg roda u lokativu množine ima nastavak: *-êh'* (< *-êhъ*).

čedêh' (76b,33)

- glavna promjena imenica srednjeg roda nepalatalna (*o-osnova) ima u L.mn. nastavak *-êh'* (na mjestu gdje bi u nastavku trebao biti *јor* markira se apostrofom)

4. 3. IMENICE MUŠKOG RODA

NOMINATIV JEDNINE

Imenice muškog roda u nominativu jednine imaju nastavke: *-a*, *-i*, *-ê* (/ja/), *-b i -ъ*.

i(su)sъ (73c,1 / 73d,3 / 74a,6 / 74a,8 / 74b,9 / 74b,10 / 74b,11 / 74d,17 / 75a,18 / 76c,37 / 76d,39), *s(i)nъ* (73c,1 / 74a,7 / 74c,14 / 75b,21 / 76c,37 / 76d,38 / 77a,42), *svêt'* (73c,1 / 75c,26),

ijuda (73d,4 / 74a,7 / 74d,15 / 75c,26), *d(b)nb* (73d,5 / 77b,44), *oprésnak'* (73d,5), *grad'* (73d,5), *učitel'* (73d,5), *S(i)nb* (74a,7), *č(lovê)kb* (74a,7 / 77a,43), *I(su)sb* (74a,8 / 74d,16 / 75b,21 / 75b,22 / 75d,29 / 75d,29 / 76d,40), *hlêbb* (74a,8), *pet(a)r'* (74b,10 / 74b,10 / 75c,25 / 75c,25), *peteh'* (74b,10 / 75c,25 / 75c,25), *D(u)hb* (74c,12), *narod'* (74d,15), *Pet(a)r'* (75a,19 / 75b,23), *sbnm'* (75a,20), *arhierêi* (75a,21 / 75b,21 / 75b,22), *h(rbst)b* (75b,21), *Svét* (75d,27), *g(ospod)b* (75d,28), *c(êsa)rb* (75d,29 / 76c,37 / 76c,38), *pilat'* (75d,29 / 76a,31 / 76a,32 / 76a,33 / 77a,43 / 77b,45), *prazdnik'* (75d,30), *običai* (75d,30), *pilat* (76a,32), *iliê* (76d,40), *p(o)p'* (76d,40), *Sbтник'* (77a,42), *osip'* (77a,43 / 77a,43), *uč(e)n(i)k'* (77a,43), *lbt'c'* (77b,44)

- glavna promjena imenica muškog roda palatalna (*jo-osnova) te imenice I-promjene imaju u N.jd. nastavak –b (negdje markiran apostrofom)

- glavna promjena imenica muškog roda nepalatalna (*o-osnova) i imenice u-promjene imaju u N.jd. nastavak –b (negdje markiran apostrofom)

- imenica *ijuda* iako je m.r. mijenja se kao imenice *žena* po glavnoj promjeni imenica ženskog roda nepalatalnoj (*a-osnova); također, imenica *iliê* koja se mijenja, iako je m.r., kao imenica *duša* po glavnoj promjeni imenica ženskog roda palatalnoj (*ja-osnova)

GENITIV JEDNINE

Imenice muškog roda u genitivu jednine imaju nastavke: *-a/ -ê (/ja/) i -e*.

i(su)sa (73c,1 / 74d,16 / 75a,19 / 75a,20 / 75c,26 / 76a,31 / 76a,32, 2x / 76b,34, 2x / 77a,42), *simuna* (73c,2 / 76b,35), *zavêta* (74a,8), *ploda* (74b,9), *d(b)ne* (74b,9 / 75d,28 / 77b,45), *o(tb)ca* (74b,9 / 74d,17), *pastira* (74b,9), *petra* (74b,11), *raba* (74d,16), *leŕiona* (74d,17), *rozboinika* (75a,18), *dvora* (75a,19), *svêdêtela* (75a,20), *b(og)a* (75b,21 / 76d,38), *s(i)na* (75b,22), *č(lovê)ka* (75c,24 / 75c,25 / 76b,35), *h(rbst)a* (76a,31 / 76a,32), *križa* (76c,37 / 76d,38), *razboinika* (76d,39), *octa* (76d,40), *kraê* (76d,41), *s(i)nu* (77a,42), *groba* (77a,43 / 77b,45)

- glavna promjena imenica muškog roda (*o/*jo-osnova) ima u G.jd. nastavak *-a*

- imenica *synb* u u-promjeni ima u G.jd. nastavak –u, iako je u nekim dijelovima teksta pronađen i oblik s nastavkom –a preuzetim iz glavne promjene (*o-osnova)

- imenice n-promjene u G.jd. imaju nastavak *-e*

DATIV JEDNINE

Imenice muškog roda u dativu jednine imaju nastavak: *-u*.

I(su)su (73c,2), *domu* (73c,2), *i(su)su* (73d,5 / 74d,15), *Večeru* (74a,6), *č(lovê)ku* (74a,7), *petru* (74c,12 / 75c,24), *arhierêju* (75a,19), *pilatu* (75c,26 / 77a,43 / 77b,44), *kor'vanu* (75d,27), *pr(a)v(b)d(b)niku* (76a,31), *grobu* (77b,44)

- glavna promjena imenica muškog roda (*o/*jo-osnova) ima u D.jd. nastavak *-u*

AKUZATIV JEDNINE

Imenice muškog roda u akuzativu jednine imaju nastavke: *-ъ ('), -ь ('), -u (< -ǫ)*.

dvor' (73c,1), prazdnik' (73c,2), arhierêi (74d,15), nož' (74d,16 / 74d,17, 2x), svêdêtel' (75b,22), varavu (76a,30 / 76a,31 / 76a,32, 2x / 76b,34), vênc' (76b,34), križ' (76c,35), žrêbъ (76c,36, 2x), iliju (76d,40), d(u)hъ (76d,40), grad' (77a,41), trusъ (77a,42), kamen' (77a,43 / 77b,45), grob' (77b,45)

- glavna promjena imenica muškog roda nepalatalna (*o-osnova) ima u A.jd. nastavak *-ъ*, dok palatalna (*jo-osnova) te n-promjena imaju nastavak *-ь* (u pojedinim primjerima markirani apostrofom)

- imenica *iliê* ima u A.jd. nastavak *-u* (denazalizacija *u<ǫ*) i mijenja se po glavnoj palatalnoj promjeni ženskog roda (*ja-osnova)

VOKATIV JEDNINE

Imenice muškog roda u vokativu jednine imaju nastavke: *-i, -e i -u*.

g(ospod)i (74a,6), rav'vi (74a,7 / 74d,15), o(tb)če (74c,12, 2x / 74c,13), druže (74d,16), h(rъst)e (75b,23), skudêlniče (75d,27), c(êsa)ru (76b,34), B(ož)e (76d,39, 2x)

-glavna promjena imenica muškog roda (*o/*jo-osnova) u V.jd. ima nastavke *-e* i *-u*, dok imenice I-promjene imaju nastavak *-i*

LOKATIV JEDNINE

Imenice muškog roda u lokativu jednine imaju nastavak: *-ê*.

mirê (73d,4), dvorê (75b,23), i(su)sê (77a,42), grobê (77a,43), kamenê (77a,43)

- glavna promjena imenica muškog roda nepalatalna (*o-osnova) u L.jd. ima nastavak *-ê*

INSTRUMENTAL JEDNINE

Imenice muškog roda u instrumentalu jednine imaju nastavke: *-om' (< -omъ) i -em' (< -emъ)*.

uč(e)n(i)k(o)m' (73c,1), i(su)s(o)mъ (74d,16), nožem' (74d,17), svêdêtelem' (75a,20), b(ogo)mъ (75b,21), is(u)s(o)m' (75b,23 / 75c,24), pr(o)r(o)k(o)m' (76c,36), gl(a)som' (76d,39 / 76d,40)

glavna promjena imenica muškog roda nepalatalna (*o-sonova) u I.jd. ima nastavak *-om'* dok palatalna (*jo-osnova) ima nastavak *-em'* (jerovi markirani apostrofom u pojedinim primjerima)

NOMINATIV DVOJINE

Imenice muškog roda u nominativu dvojine imaju nastavke: *-i (-y) i -a*.

s(i)ni (74c,11), razboinika (76c,37)

- imenica *synъ* u u-promjeni ima u N.dv. nastavak *-i* (nekoć *jeri -y*)

- imenica *razboinikъ*, *-a* ima u N.dv. nastavak *-a* i mijenja se po glavnoj promjeni nepalatalnoj (*o-osnova)

GENITIV DVOJINE

Imenica muškog roda u genitivu dvojine ima nastavak: *-u*.

alvastru (73c,2)

- glavna promjena imenice muškog roda nepalatalna (*o-sonova) ima u G.dv. nastavak *-u*

LOKATIV DVOJINE

Imenica muškog roda u lokativu dvojine ima nastavak: *-u*.

d(b)nu (73c,1)

- imenica n-promjene ima u L.dv. nastavak *-u*

INSTRUMENTAL DVOJINE

Imenica muškog roda u instrumentalu dvojine ima nastavak: *-oma*

uč(e)n(i)koma (74a,6)

- imenica glavne nepalatalne muške promjene (*o-osnova) ima u I.jd. nastavak *-oma*

NOMINATIV MNOŽINE

Imenice muškoga roda u nominativu množine imaju nastavak: *-i*.

arhierêi (73c,1 / 75c,26 / 75d,29 / 76c,38 / 77b,44), *knižnici* (73c,1/75a,19), *starêšini* (73c,1 / 75a,20 / 75c,26 / 75d,29 / 76a,32), *uč(e)n(i)ci* (73c,3 / 73d,5 / 74a,6 / 74b,10 / 75a,19 / 77b,45), *parisêi* (75a,19 / 76c,38 / 77b,44), *Arhierêi* (75a,20 / 75d,27 / 76a,32), *skudêlniči* (75d,28), *ljudi* (76b,33 / 76d,40), *voini* (76b,34), *grobi* (76d,41)

- glavna promjena imenica muškog roda (*o/*jo-osnova) ima u N.mn. kao i imenica *pluralia tantum* *ljudie, -ii* (mijenja se u množini kao imenica I-promjene) nastavak *-i*

GENITIV MNOŽINE

Imenice muškog roda u genitivu množine imaju nastavak: *-b ('), -(o)v'/'-ov'(<-ovb)*.

srebr'nikb (73d,5), *grêhov'* (74b,8), *g(lago)lb* (75c,25), *sr'brnik'* (75c,26), *srebr'nik'* (75d,28), *s(i)n(o)v'* (75d,28), *grobь* (77a,41)

- glavna promjena imenica muškog roda nepalatalna (*o-osnova) u G.mn. ima nastavak *-b* (u pojedinim primjerima markiran apostrofom), dok imenice u-promjene imaju nastavak *-(o)v'/'-ov'* (u nastavku jor markiran apostrofom)

DATIV MNOŽINE

Imenice muškog roda u dativu množine imaju nastavke: *-om' (< -omь), -am' (< -amь), -em' (< -emь)*.

arhieréom' (73d,4 / 75c,26), *uč(e)n(i)kom'* (74a,8 / 74b,11), *uč(e)n(i)k(o)m'* (74c,12), *uč(e)nikom'* (74c,14), *grêšnikom'* (74d,14), *starêšinam'* (75c,26), *ljudem'* (76a,30 / 77b,45)

- glavna promjena imenica muškog roda nepalatalna (*o-osnova) ima u D.mn. nastavak *-om'* (jor markiran apostrofom)

- imenica *pluralia tantum* *ljudie*, -ii (I-promjena) ima u D.mn. nastavak *-em'* (jor markiran apostrofom)

- imenica starêšina, -y (glavna promjena imenica ženskog roda, *a-osnova) ima u D.mn. nastavak *-am'* (jor markiran apostrofom)

AKUZATIV MNOŽINE

Imenice muškog roda u akuzativu množine imaju nastavke: *-i* i *-i* (< -y).

d(ь)ni (75a,18), *srebr'niki* (75c,27 / 75d,27), *ljudi* (76a,32)

- imenica n-promjene *днь* ima u A.mn. nastavak *-i*

- imenica glavne nepaltalne (*o-osnova) *сребрѣникъ*, -a ima u A.mn. nastavak *-i* (nekoć *jeri* -y)

- imenica *pluralia tantum* *ljudie*, -ii (I-promjena) ima u A.mn. nastavak *-i*

LOKATIV MNOŽINE

Imenice muškog roda u lokativu množine imaju nastavke: *-eh'* (< *-êhъ*), *-êh'* (< *-êhъ*), *i* -*eh'* (< *-ьhъ*).

ljudeh' (73c,2), *oblacêh'* (75b,22), *d(ь)neh'* (77b,44)

- imenica *pluralia tantum* *ljudie*, -ii (I-promjena) ima u L.mn. nastavak *-eh'* (jor markiran apostrofom)

- imenica glavne nepalatalne promjene (*o-osnova) ima u L.mn. nastavak *-êh'* (jor markiran apostrofom)

- imenica n-promjene *днь* ima u L.mn. nastavak *-eh'* (unutar nastavka prvi jor je ispao u slabom položaju, a drugi je markiran apostrofom)

INSTRUMENTAL MNOŽINE

Imenice muškog roda u instrumentalu množine imaju nastavke: *-i* (< -y), *-ami* i *-'mi* (< *-ьmi*), *-ьmi*.

uč(e)n(i)ki (74a,5), *dr'kolami* (74d,15 / 75a,18), *slugami* (75a,19), *d(ь)n(ь)mi* (75a,20), *ljud'mi* (76b,33), *d(ь)нъmi* (76c,37), *knižniki* (76c,38), *starêšinami* (76c,38)

- glavna promjena imenica muškog roda nepalatalna (*o-osnova) ima u I.mn. nastavak *-i* (nekoć *jeri* -y)

- imenice *sluga*, -y i *starêšina*, -y mijenjaju se po glavnoj ženskoj nepalatalnoj promjeni te imaju u I.mn. nastavak *-ami*

- imenica *pluralia tantum* *ljudie*, -ii (I-promjena) ima u I.mn. nastavak *-'mi* (jer unutar nastavka markiran apostrofom)

- imenica n-promjene *днь* ima u I.mn. nastavak *-ьmi*

5. TABLICA

JD.	ŽENSKI ROD		SREDNJI ROD		MUŠKI ROD	
	Č	R	Č	R	Č	R
N	-a	-ь	-o	-e	-ь, -ѣ	-a, -i, -ê /ja/
G	-i	-e, -i(< -y)	-	-a, -e	-a	-e, -ê /ja/
D	-i	-e, -ê	-	-u	-u	-
A	-u (< -o)	-ь (')	-o	-e (< -e), -e	-ь, -ѣ	-u (< -o)
V	-	-	-	-	-e	-i, -u
L	-i	-ê	-	-i	-ê	-
I	-oju (< -ojg)	-iju (< -ijg), -eju (< -ejg)	-	-em' (< -емь), -em' (< -ьмь)	-om' (< -омь)	-em' (< -емь)
DV.						
NAV	-	-ê	-	-ê	-	-i (< -y), -a
GL	-	-u	-	-	-	-u
DI	-	-	-	-	-	-oma
MN.						
N	-	-e (< -e), -i (< -y)	-	-a	-i	-
G	-	-	-	-	-ь	-
D	-	-	-	-	-om' (< -омь)	-am' (< -амь), -em' (< -емь)
A	-	-i (< -y)	-	-a	-	-i, -i (< -y)
V	-	-	-	-	-	-
L	-	-	-	-êh' (< -êhь)	-	-eh' (< -êhь), -êh' (< -êhь), -eh' (< -ьhь)
I	-	-ami	-	-	-ami, -ьми	-i (< -y)

Č - oznaka za nastavak koji se često javlja

R - oznaka za nastavak koji se rjeđe javlja

6. GLAGOLI

Kod podjele glagola Josip Hamm tvrdi kako je "svaka klasifikacija do izvjesne mjere subjektivna". (str. 152) Kao polaznu točku za podjelu glagola, Hamm uzima *2.l.mn.* prezenta koje u staroslavenskom ima nastavak *-te* te je na tako dobivenoj osnovi podijelio staroslavenske glagole u četiri razreda (I - IV) od kojih je prvi razred ispred sufiksalnog *-te* imao suglasnik *-e* ili *-'e*, drugi *-aje*, *-eje* ili *-uje*, a treći *-i*, dok je četvrti obuhvatio *nepravilne glagole*. (Hamm, 1985:153)

Međutim, za potrebe ovoga rada pristupit ćemo podjeli glagola na tri razreda radi bolje preglednosti. Stjepan Damjanović polazi od Hammove teze kako je klasifikacija subjektivna te zaključuje da su njegovi I. i II. razred zapravo isti *razred s tematskim sufiksom e*. (Damjanović, 2005:120)

U ovome dijelu završnoga rada vidjet ćemo kako je i kod glagola, kao i kod imenica, u pojedinim primjerima došlo do različitih promjena u morfologiji, od kojih se izdvaja zamijena nazalnih samoglasnika (stražnji *ǫ* zamijenjen je samoglasnikom *u*, a prednji *ę* samoglasnikom *e*, rjeđe *a*), samoglasnik *yeri* (*y*) zamijenjen je samoglasnikom *i* u nastavcima, *jerovi* su se već u XI. st. izjednačili kao posljedica depalatalizaciji, gube se u slabim položajima ili se njihovo mjesto u nastavku markira apostrofom (*'*), što je vidljivo i u misalu *Vatikanski illirico 4*.

6. 1. GLAGOLI S TEMATSKIM MORFEMOM –E-

PREZENT

JEDNINA

1. osoba jednine

Glagoli s tematskim morfemom –e- u 1.os.jd. prezenta imaju nastavak: -u (<-ǫ)

g(lago)lju (73d,4 / 74a,6 / 74b,9 / 74b,10), *varêju* (74b,9), *otvr'gu* (74b,10), *hočju* (74c,12), *ispъju* (74c,13), *lobžju* (74d,15), *mogu* (74d,17 / 75a,20), *svêdêtel'stvuju* (75b,21), *zaklinaju* (75b,21), *znaju* (75c,24 / 75c,25), *vstanu* (77b,44)

2. osoba jednine

Glagoli s tematskim morfemom –e- u 2.os.jd. prezenta imaju nastavak: -ši

hočeši (73d,5 / 74c,12), *otvr'žeši* (74b,10 / 75c,25), *otvečaeši* (75a,21), *rečeši* (75b,21), *g(lago)leši* (75b,24), *g(lago)l(e)ši* (75d,29)

3. osoba jednine

Glagoli s tematskim morfemom –e- u 3.os.jd. prezenta imaju nastavak: -тъ/-t' (-тъ)

budetъ (73c,1), *budet'* (73c,1 / 73c,2 / 73d,4 / 76a,32 / 76a,33 / 77b,45), *vzliê* (73c,2), *rečet* (73d,4), *g(lago)let'* (73d,5), *idet'* (74a,7), *priêt'* (74a,8), *izliet* (74b,8), *v'spoet'* (74b,10), *načet'* (74c,11/ 75c,25), *mimoidet'* (74c,12), *možet'* (74c,13 / 76c,38), *podobaet'* (75d,27), *uspêvaet'* (76b,33), *bivaet'* (76b,33), *poneset'* (76b,35), *sbudet se* (76c,36), *s(ъ)p(a)set'* (76d,38), *hoêetъ* (76d,38), *zovet'* (76d,40), *pridet'* (76d,40)

DVOJINA

3. osoba dvojine

Glagoli s tematskim morfemom –e- u 3.os.dv. prezenta imaju nastavak: -te
truždaete (73d,3), *imêete* (73d,3)

MNOŽINA

1. osoba množine

Glagoli s tematskim morfemom –e- u 1.os.mn. prezenta imaju nastavak: -m' (<-мъ)
priem' (74a,8), *trêbue'm'* (75b,22), *vêruem'* (76d,38)

2. osoba množine

Glagoli s tematskim morfemom –e- u 2.os.mn. prezenta imaju nastavak: -te
hoêete (73d,4 / 76a,31 / 76a,32), *vnidete* (74c,12), *izidote* (75a,18)

3. osoba množine

Glagoli s tematskim morfemom –e- u 3.os.mn. prezenta imaju nastavak: -ut/-ut'/-utъ (<-гтъ)
ubijutъ (73c,1 / 75c,26), *razidut se* (74b,9), *pogibnutъ* (74d,17), *s'budut* (74d,17), *sbudut* (75a,18), *ubijut* (75a,20), *svêdêtel'stvujut'* (75d,29), *ukradutъ* (77b,45), *rekut'* (77b,45)

IMPERFEKT

MNOŽINA

3. osoba množine

Glagoli stematskim morfemom –e u 3.os.mn. imperfekta imaju nastavak: -ah-u (<-aah-g), -êh-u (<-êah-g)

G(lago)lahu (73c,2), *možaše* (73c,3), *iskahu* (75a,20), *g(lago)lahu* (75d,29 / 76c,38 / 76d,40, 2x), *hotêahu* (76a,30), *vъpiêhu* (76a,33), *rugahu se* (76b,34), *strêžahu* (76c,37), *bivahu* (77a,42)

AORIST

A. ASIGMATSKI AORIST

JEDNINA

3. osoba jednine

Glagoli s tematskim morfemom –e- u 3.os.jd. asigmatskog aorista imaju nastavak: -e

Reče (73c,1 / 74b,10 / 77b,45), *reče* (73d,3 / 73d,4 / 73d,5 / 74a,6 / 74a,7, 2x / 74a,8, 2x / 74b,10 / 74d,15 / 74d,16 / 75a,18 / 75a,20 / 75a,21, 2x / 75b,22, 2x / 75c,25 / 76a,31 / 76a,32 / 76d,38 / 77b,44), *ide* (73d,4), *g(lago)le* (74a,8 / 74c,12 / 74c,13 / 74d,15 / 75b,22 / 75b,24 / 75c,26 / 75d,29 / 76b,33 / 76d,39), *pride* (74b,11 / 74c,12 / 74c,13 / 74c,14 / 74d,15 / 77a,43), *sbdé* (74b,11), *obrête* (74c,12 / 74c,13), *vzmože* (74c,12), *izvlêče* (74d,16), *otvr'že* (75b,24 / 75c,24), *otide* (75d,27 / 77a,43), *nareče* (75d,28), *vkuš'* (76c,36), *hoté* (76c,36), *sъzidae* (76c,37), *napaêše* (76d,40), *potrese* (76d,41), *otvrêse* (76d,41)

MNOŽINA

3. osoba množine

Glagoli s tematskim morfemom –e- u 3.os.mn. asigmatskog aorista imaju nastavak: -u (<-o)

izidu (74b,9), *obrêtu* (75a,20 / 76b,35), *vnidu* (77a,41)

B. SIGMATSKI PRVI AORIST

JEDNINA

2. osoba jednine

Glagoli s tematskim morfemom –e- u 2.os.jd. sigmatskog prvog aorista imaju nastavak: -ø

Upva (76d,38)

3. osoba jednine

Glagoli s tematskim morfemom –e- u 3.os.jd. sigmatskog prvog aorista imaju nastavak: -ø

sbdêla (73d,3), *g(lago)la* (74a,8 / 74b,9 / 74b,11 / 74c,11 / 74c,12 / 74c,14 / 74d,17 / 75b,22 / 75c,24 / 75d,29 / 75d,29), *G(lago)la* (74b,10 / 76a,32, 2x), *pada* (74c,12), *oblobiza* (74d,15), *urêza* (74d,16), *ras'trza* (75b,22), *vbnê* (75b,23), *vbs'pê* (75c,25), *plaka* (75c,25), *sta* (75d,29), *otveâa* (75d,29 / 75d,30), *posla* (76a,31), *razdrê* (76d,41), *raspada se* (76d,41), *vsta* (77b,45)

MNOŽINA

2. osoba množine

Glagoli s tematskim morfemom –e- u 2.os.mn. sigmatskog prvog aorista imaju nastavak: -s-te

slišaste (75b,22)

3. osoba množine

Glagoli s tematskim morfemom –e- u 3.os.mn. sigmatskog prvog aorista imaju nastavak: -š-e (<-š-ę)

sъbraše (73c,1 / 77b,44), *negodovaše* (73c,3), *iskaše* (73d,5), *ugotovaše* (74a,6) , *vzležeše* (74a,6), *načeše* (74a,6), *vspěvše* (74b,9), *běžaše* (75a,19), *iděše* (75a,19), *opljuvaše* (75b,23), *biše* (75b,23), *priemše* (75d,27 / 76b,34), *priěše* (75d,28), *Iměěše* (76a,30), *otvečavše* (76b,33), *sъbraše* (76b,34), *svlѣkše* (76b,34), *oděše* (76b,34), *vzeše* (76b,35), *porugaše* (76b,35), *svlěše* (76b,35), *oblěše* (76b,35), *zaděše* (76b,35), *Rasp'n'se* (76c,36), *metaše* (76c,36), *raspeše* (76c,37), *vstaše* (77a,41), *znamenavše* (77b,45)

IMPERATIV

JEDNINA

2. osoba jednine

Glagoli s tematskim morfemom –e- u 2.os.jd. imperativa imaju nastavak: -i

budi (74c,13), *radui se* (74d,15 / 76b,34), *drъzai* (74d,16), *pror'ci* (75b,23), *sp(a)si* (76c,37)

3. osoba jednine

Glagoli s tematskim morfemom –e- u 3.os.jd. imperativa imaju nastavak: -i

primučei (74d,17), *umi* (76b,33), *razaraei* (76c,37), *vъpi* (76d,39), *Poveli* (77b,45), *strěci* (77b,45)

MNOŽINA

1. osoba množine

Glagoli s tematskim morfemom –e- u 1.os.mn. imperativa imaju nastavak: -m' (<-mъ)

idēm' (74d,14)

2. osoba množine

Glagoli s tematskim morfemom –e- u 2.os.mn. imperativa imaju nastavak: -te

iděte (73d,5 / 77b,45), *rъcěte* (73d,5), *piite* (74a,8), *priměte* (74a,8), *sěděte* (74b,11), *požděte* (74c,11), *počivaite* (74c,14), *vstaněte* (74d,14), *iměte* (74d,15),

INFINITIV

Glagoli s tematskim morfemom –e- u infinitivu imaju nastavak: -ti

g(lago)lati (74a,6), *piti* (74b,9, 2x / 76c,36, 2x), *umrěti* (74b,10), *mimoiti* (74c,13), *szdati* (75a,20), *kleti* (75c,25), *s(ъ)p(a)sti* (76c,38)

PARTICIP

A. AKTIVNI PARTICIP PREZENTA

➤ Muški rod

JEDNINA

Dativ jednine

Glagoli s tematskim morfemom –e- u aktivnom participu prezenta D.jd.m.r. imaju nastavak:

-uĉ-u (<-qĉ-u)

g(lago)ljuĉu (74d,15)

Instrumental jednine

Glagoli s tematskim morfemom –e- u aktivnom participu prezenta I.jd.m.r. imaju nastavak:

-uĉ-em (<-qĉ-емъ) / -uĉ-im' (<-qĉ-имъ)

Veĉerajuĉem (74a,8), *g(lago)ljuĉim'* (75d,28 / 76c,36)

MNOŽINA

Nominativ množine

Glagoli s tematskim morfemom –e- u aktivnom participu prezenta N.mn.m.r. imaju nastavak:

-uĉ-e (<-qĉ-e)

g(lago)ljuĉe (73c,3 / 73d,5 / 75b,23 / 76a,33 / 76b,34 / 76c,37 / 77a,42 / 77b,44), *prêklanjajuĉe* (76b,34), *pljujuĉe* (76b,35), *metajuĉe* (76c,36), *pokrivajuĉe* (76c,37), *rugajuĉe* (76c,38)

➤ Źenski rod

JEDNINA

Nominativ jednine

Glagoli s tematskim morfemom –e- u aktivnom participu prezenta N.jd.Ź.r. imaju nastavak:

-uĉ-i (<-qĉ-i)

g(lago)ljuĉi (75b,23 / 76a,31)

B. PASIVNI PARTICIP PREZENTA

➤ Muški rod

JEDNINA

Nominativ jednine

Glagoli s tematskim morfemom –e- u pasivnom participu prezenta u N.jd.m.r. imaju nastavak:

-em (<-em-ъ) / -om (<-om-ъ)

ugotovaem (73d,5), *Sъbranom* (76a,31)

MNOŽINA

Nominativ množine

Glagoli s tematskim morfemom –e- u pasivnom participu prezenta u N.mn.m.r. imaju nastavak:
-em-i

naricaemi (73d,4)

➤ **Ženski rod**

JEDNINA

Instrumental jednine

Glagoli s tematskim morfemom –e- u pasivnom participu prezenta u I.jd.ž.r. imaju nastavak:
-em-uju (<-em-qjǫ)

naricaemuju (74b,11)

C. AKTIVNI PARTICIP PRETERITA PRVI

➤ **Muški rod**

JEDNINA

Nominativ jednine

Glagoli s tematskim morfemom –e- u aktivnom participu preterita prvom u N.jd.m.r. imaju nastavak: -v-' (-v-ъ-ø), inf.osnova + -jъ

Razumêv (73d,3), *otvečav'* (74a,7), *Otvečav* (74a,7 / 74b,10 / 76a,32), *šbd'* (74b,11), *prêš'd'* (74c,12), *šbd'* (74c,13), *š'd'* (74c,13), *prostъr'* (74d,16), *vš'd'* (75a,19), *vstav'* (75a,21), *otvečavъ* (75b,21), *iz'šd'* (75c,25), *raskaêv* (75c,26), *povr'g'* (75c,27), *otšbd'* (75d,27), *vzъpiv'* (76d,40)

Dativ jednine

Glagol s tematskim morfemom –e- u aktivnom participu preterita prvom u D.jd.m.r. ima nastavak: -š-u (-ъ-š-u)

Iz'š'dšu (75b,24)

MNOŽINA

Nominativ množine

Glagoli s tematskim morfemom –e- u aktivnom participu preterita prvom u N.mn.m.r. imaju nastavak: -v-š-e (<-v-ъ-š-e), -š-e (<-ъ-š-e)

otvečavše (75b,23), *svezavše* (75c,26), *priš'dše* (76c,36), *slišavše* (76d,40), *priš'dše* (77b,45), *š'dše* (77b,45)

➤ **Ženski rod**

JEDNINA

Nominativ jednine

Glagol s tematskim morfemom –e- u aktivnom participu preterita prvom u N.jd.ž.r. ima nastavak: -v-ši (<-v-ь-ši)

Vzliêvši (73d,4)

➤ **Srednji rod**

MNOŽINA

Nominativ množine

Glagol s tematskim morfemom –e- u aktivnom participu preterita prvom u N.mn.s.r. ima nastavak: -š-e (<-ь-š-e)

iz'š'dše (77a,41)

D. AKTIVNI PARTICIP PRETERITA DRUGI

➤ **Muški rod**

JEDNINA

Nominativ jednine

Glagoli s tematskim morfemom –e- u aktivnom participu preterita drugom u N.jd.m.r. imaju nastavak: -l' (<-l-ь)

prišl' (74d,16), *s(b)p(a)sbl'* (76c,38), *isbsêkl'* (77a,43)

MNOŽINA

Nominativ množine

Glagol s tematskim morfemom –e- u aktivnom participu preterita drugom u N.mn.m.r. ima nastavak: -l-i

sъbrali (75a,19)

E. PASIVNI PARTICIP PRETERITA

➤ **Muški rod**

JEDNINA

Nominativ jednine

Glagoli s tematskim morfemom –e- u pasivnom participu preterita u N.jd.m.r. imaju nastavak: -t' (<-t-ь)

propnut' (76b,34), *obit'* (77a,43)

Lokativ jednine

Glagol s tematskim morfemom –e- u pasivnom participu preterita u L.jd.m.r. ima nastavak:

-en-i

vskr'seni (77a,41)

MNOŽINA

Nominativ množine

Glagol s tematskim morfemom –e- u pasivnom participu preterita u N.mn.m.r. ima nastavak:

-n-i

poslani (74d,15)

➤ **Srednji rod**

JEDNINA

Nominativ jednine

Glagoli s tematskim morfemom –e- u pasivnom participu preterita u N.jd.s.r. imaju nastavak:

-n-o, -en-o

pisano (74a,7 / 74b,9), *smêšeno* (76c,36)

6. 2. GLAGOLI S TEMATSKIM MORFEMOM –I-

PREZENT

JEDNINA

1. osoba jednine

Glagoli s tematskim morfemom –i- u 1.os.jd. prezenta imaju nastavak: -u (<-g)

s̆blaženju (74b,10), *otpuću* (76a,31 / 76a,32)

2. osoba jednine

Glagol s tematskim morfemom –i- u 2.os.jd. prezenta ima nastavak: -ši

slišiši (75d,29)

3. osoba jednine

Glagoli s tematskim morfemom –i- u 3.os.jd. prezenta imaju nastavak: -t'/-t (<-тъ)

priključit' (74b,10), *pristavit'* (74d,17), *tvorit'* (75c,24), *izbavit'* (76d,38), *prêklonit* (76d,40)

MNOŽINA

1. osoba množine

Glagol s tematskim morfemom –i- u 1.os.mn. prezenta ima nastavak: -m' (<-мъ)
vidim' (76d,40)

2. osoba množine

Glagol s tematskim morfemom –i- u 2.os.mn. prezenta ima nastavak: -te
sъblaznite (74b,9)

3. osoba množine

Glagoli s tematskim morfemom –i- u 3.os.mn. prezenta imaju nastavak: -et/-et' (<-ѣтъ)
sъblaznet (74b,10), *isproset'* (76a,32), *pogubet'* (76a,32), *slêzet'* (76d,38)

IMPERFEKT

JEDNINA

1. osoba jednine

Glagoli s tematskim morfemom –i- u 1.os.jd. imperfekta imaju nastavak: -êh-' (<-êah-ъ),
-ah-' (-aah-ъ)
sêdêh' (75a,18), *postradah'* (76a,31)

3. osoba jednine

Glagoli s tematskim morfemom –i- u 3.os.jd. imperfekta imaju nastavak: -aš-e (<-aaš-e)
sêdêaše (75a,19), *mlъčaše* (75b,21)

MNOŽINA

3. osoba množine

Glagol s tematskim morfemom –i- u 3.os.mn. imperfekta ima nastavak: -ah-u (<-aah-g)
hulahu (76c,37)

AORIST

A. ASIGMATSKI AORIST

JEDNINA

3. osoba jednine

Glagoli s tematskim morfemom –i- u 3.os.jd. asigmatskog aorista imaju nastavak: -e
m(o)le (74c,12), *pomr'če* (76d,41)

MNOŽINA

3. osoba množine

Glagoli s tematskim morfemom –i- u 3.os.mn. asigmatskog aorista imaju nastavak: -u (<-g)
poražju (74b,9), *p(o)m(o)lju* (74b,11), *stvoru* (76a,32)

B. SIGMATSKI PRVI AORIST

JEDNINA

1. osoba jednine

Glagol s tematskim morfemom –i- u 1.os.jd. sigmatskog prvog aorista ima nastavak: -h-' (-h-ъ)
sъgrêših' (75c,26, 2x)

3. osoba jednine

Glagoli s tematskim morfemom –i- u 3.os.jd. sigmatskog prvog aorista imaju nastavak: -ø
povelê (74a,6 / 77a,43), *uzrê* (75b,24)

DVOJINA

2. osoba dvojine

Glagoli s tematskim morfemom –i- u 2.os.dv. sigmatskog prvog aorista ima nastavak: -s-ta
pristupista (75a,20)

MNOŽINA

3. osoba množine

Glagoli s tematskim morfemom –i- u 3.os.mn. sigmatskog prvog aorista imaju nastavak: -š-e (<-š-ę)
s'tvoriše (73c,1), *postaviše* (73d,5), *pristupiše* (73d,5 / 75c,24), *stvoriše* (74a,6 / 75c,26 / 75d,27),
rêše (74b,10 / 75b,23 / 75c,24 / 75c,27 / 75d,27 / 76a,32 / 76b,33), *vzložiše* (74d,16 / 76b,34),
sêdêše (75b,23), *osudiše* (75c,26), *kupiše* (75d,27), *naustiše* (76a,32), *Rêše* (76a,32), *razdêliše*
(76c,36, 2x), *položiše* (76c,37), *êviše* (77a,41), *uboêše* (77a,42), *zreêše* (77a,42), *hodiše* (77a,42),
služeêše (77a,42), *utvr'diše* (77b,45)

IMPERATIV

JEDNINA

2. osoba jednine

Glagoli s tematskim morfemom –i- u 2.os.jd. imperativa imaju nastavak: -i
vъzvratī (74d,17), *uzriši* (75c,27), *slêzi* (76c,37), *ostavi* (76d,40)

3. osoba jednine

Glagoli s tematskim morfemom –i- u 3.os.jd. imperativa imaju nastavak: -i

pristupi (73c,2 / 75b,23), *stvari* (73d,4, 2x / 76a,32), *omoči* (74a,7), *bl(agoslo)vi* (74a,8), *prêlomi* (74a,8), *p(o)m(o)li* (74c,13, 2x), *približi* (74c,14 / 74d,14), *udari* (74d,16 / 75b,23), *vzvrati* (75c,26), *obêsi* (75d,27), *vprosi* (75d,29), *otпусти* (76b,34), *napl'ni* (76d,40), *ispusti* (76d,40), *prosi* (77a,43), *položi* (77a,43), *privali* (77a,43)

MNOŽINA

2. osoba množine

Glagoli s tematskim morfemom –i- u 2.os.mn. imaju nastavak: -te

bdête (74c,11 / 74c,12), *m(o)lête* (74c,12), *spête* (74c,14), *uzrite* (75b,22 / 76b,33)

INFINITIV

Glagoli s tematskim morfemom –i- u infinitivu imaju nastavak: -ti

skr'bêti (74c,11), *tužiti* (74c,11), *pobdêti* (74c,12), *umoliti* (74d,17), *vidêti* (75a,19), *razoriti* (75a,20), *rotiti se* (75c,25), *vložiti* (75d,27), *diviti se* (75d,30), *otпустiti* (76a,30)

PARTICIP

A. AKTIVNI PARTICIP PREZENTA

➤ Muški rod

JEDNINA

Genitiv jednine

Glagol s tematskim morfemom –i- u aktivnom participu prezenta u G.jd.m.r. ima nastavak:

-eĉ-a (<-eĉ-a)

sêdeĉa (75b,22)

Dativ jednine

Glagol s tematskim morfemom –i- u aktivnom participu prezenta u D.jd.m.r. ima nastavak:

-eĉ-u (<-eĉ-u)

Sêdeĉu (76a,31)

MNOŽINA

Nominativ množine

Glagoli s tematskim morfemom –i- u aktivnom participu prezenta u N.mn.m.r. imaju nastavak:

-eĉ-e (<-eĉ-e)

skr'beće (74a,6), *speće* (74c,12 / 74c,13), *Ishodeće* (76b,35), *sêdeće* (76c,37), *mimohodeće* (76c,37)

Lokativ množine

Glagol s tematskim morfemom –i- u aktivnom participu prezenta u L.mn.m.r. ima nastavak:

-eĉ-ih' (<-ęĉ-ihъ)

stoeĉih' (76d,40)

➤ **Ženski rod**

JEDNINA

Dativ jednine

Glagol s tematskim morfemom –i- u aktivnom participu prezenta u D.jd.ž.r. ima nastavak: -eĉ-i

(<-ęĉ-i)

sêdeĉi (77b,44)

B. PASIVNI PARTICIP PREZENTA

➤ **Muški rod**

JEDNINA

Nominativ jednine

Glagol s tematskim morfemom –i- u pasivnom participu prezenta u N.jd.m.r. ima nastavak:

-em-' (<-em-ъ)

pristupl'shem' (75a,20)

C. AKTIVNI PARTICIP PRETERITA PRVI

➤ **Muški rod**

JEDNINA

Nominativ jednine

Glagoli s tematskim morfemom –i- u aktivnom participu preterita prvom u N.jd.m.r. imaju nastavak: -v-' (<-v-ъ-ø)

vidêv' (75c,26), *Vidêv* (76a,33), *vznъz'* (76d,40)

MNOŽINA

Nominativ množine

Glagoli s tematskim morfemom –i- u aktivnom participu preterita prvom u N.mn.m.r. imaju nastavak: -v-š-e (<-v-ъ-š-e), -š-e (<-ъ-š-e)

Viděvše (73c,3), *ostavl'she* (75a,19), *viděvše* (77a,42)

D. AKTIVNI PARTICIP PRETERITA DRUGI

➤ Muški rod

JEDNINA

Nominativ jednine

Glagoli s tematskim morfemom –i- u aktivnom participu preterita drugom u N.jd.m.r. imaju nastavak: -l' (<-l-ь)

rodil' (74a,7), *ostavl'* (74c,13), *pristupl'* (74d,15 / 77a,43), *ostavil'* (76d,39)

6. 3. GLAGOLI S NULTIM TEMATSKIM MORFEMOM

PREZENT

JEDNINA

1. osoba jednine

Atematski glagoli u 1.os.jd. prezenta imaju nastavak: -mь/-m'

prêdamь (73d,4), *esm'* (74a,6 / 74a,7 / 76b,33 / 76d,38), *imam'* (74b,9)

2. osoba jednine

Atematski glagol u 2.os.jd. prezenta ima nastavak: -si

esi (74d,16 / 75b,21 / 75c,24 / 75d,29 / 76c,37 / 76d,39)

3. osoba jednine

Atematski glagoli u 3.os.jd. prezenta imaju nastavak: -t/-t' (-тъ)

prêdast' (73d,5 / 74a,6 / 74a,7 / 74a,7 / 74c,14), *est'* (73d,5 / 74a,7 / 74a,8 / 74b,9 / 74c,11 / 74c,12, 2x / 74d,15 / 75b,23, 2x / 75c,27 / 75d,27 / 75d,28 / 76c,36 / 76c,37 / 76c,38, 2x / 76d,39 / 77b,44), *est* (74a,8)

MNOŽINA

2. osoba množine

Atematski glagoli u 2.os.mn. prezenta imaju nastavak: -te

vêste (73c,1), *imate* (73d,3 / 77b,45), *êste* (75a,18)

3. osoba množine

Atematski glagol u 3.os.mn. prezenta ima nastavak: -ut' (<-отъ)

imut' (73c,1)

IMPERFEKT

MNOŽINA

3. osoba množine

Atematski glagol u 3.os.mn. imperfekta ima nastavak: -êh-u (<-êah-g)

bêhu (74c,13 / 75a,19), *biêhu* (76b,35), *Bêhu* (77a,42)

AORIST

A. SIGMATSKI PRVI AORIST

JEDNINA

3. osoba jednine

Atematski glagoli u 3.os.jd. sigmatskog prvog aorista imaju nastavak: -ø

bi (74a,7), *bê* (75b,23 / 75c,24 / 76a,30, 2x / 77a,42, 2x / 77a,43, 2x), *vêdê* (75b,24), *prêda* (76b,34), *Bê* (77b,44)

MNOŽINA

3. osoba množine

Atematski glagoli u 3.os.mn. sigmatskog prvog aorista imaju nastavak: -š-e (<-š-ę)

prêdaše (75c,26 / 76a,31), *daše* (75d,28 / 76b,34 / 76c,36), *vêdêêše* (76a,31), *bêše* (77b,44)

B. SIGMATSKI DRUGI AORIST

JEDNINA

3. osoba jednine

Atematski glagoli u 3.os.jd. sigmatskog drugog aorista imaju nastavak: - ø

da (74a,8, 2x), *vzda* (74a,8)

IMPERATIV

JEDNINA

2. osoba jednine

Atematski glagol u 2.os.jd. imperativa ima nastavak: -i

budi (76b,33)

3. osoba jednine

Atematski glagol u 3.os.jd. imperativa ima nastavak: -i

prêdadei (74d,14)

MNOŽINA

2. osoba množine

Atematski glagoli u 2.os.mn. imaju nastavak: -te
êdite (74a,8), *vêste* (77b,45)

INFINITIV

Atematski glagoli u infinitivu imaju nastavak: -ti
biti (73d,3, 2x / 74d,17), *dati* (73d,4 / 77a,43), *êsti* (73d,5)

PARTICIP

A. AKTIVNI PARTICIP PREZENTA

➤ Ženski rod

JEDNINA

Nominativ jednine

Atematski glagol u aktivnom participu prezenta u N.jd.ž.r. ima nastavak: -uê-i (<-gê-i)
imuêi (73c,2)

B. PASIVNI PARTICIP PREZENTA

➤ Muški rod

JEDNINA

Nominativ jednine

Atematski glagol u pasivnom participu prezenta u N.jd.m.r. ima nastavak: -em-' (<-em-ъ)
êduêem' (74a,6)

C. AKTIVNI PARTICIP PRETERITA PRVI

➤ Muški rod

JEDNINA

Nominativ jednine

Atematski glagol u aktivnom participu preterita prvom u N.jd.m.r. ima nastavak: -v-' (<-v-ъ-ø)
prêdav' (75c,26)

Lokativ jednine

Atematski glagol u aktivnom participu preterita prvom u L.jd.m.r. ima nastavak: -v-i/-v-ъ-i (<-v-ъ-i)

prêdavi (74a,7), *Prêdavi* (74d,15), *prêdavъi* (75c,26)

➤ **Ženski rod**

JEDNINA

Akuzativ jednine

Atematski glagol u aktivnom participu preterita prvom u D.jd.ž.r. ima nastavak: -š-u (<-ъ-š-о)
bivšu (74a,6)

D. AKTIVNI PARTICIP PRETERITA DRUGI

➤ **Srednji rod**

JEDNINA

Nominativ jednine

Atematski glagol u aktivnom participu preterita drugom u N.jd.s.r. ima nastavak: -l-o
bilo (74a,7)

E. PASIVNI PARTICIP PRETERITA

➤ **Muški rod**

JEDNINA

Nominativ jednine

Atematski glagol u pasivnom participu preterita u N.jd.m.r. ima nastavak. -n-' (<-n-ъ)
prêdan' (73c,1)

➤ **Srednji rod**

JEDNINA

Nominativ jednine

Atematski glagoli u pasivnom participu preterita u N.jd.s.r. imaju nastavak: -n-o
prodano (73d,3), *dano* (73d,3), *prop(o)v(ê)dêno* (73d,4)

7. ZAKLJUČAK

U završnom radu pokazale su se promjene u oblicima riječi na primjerima imenica i glagola u hrvatskoj redakciji staroslavenskog jezika u rubrikama teksta "Muka po Mateju", koji se nalazi u najstarijem hrvatskoglagoljskom misalu, Vatikanski illirico 4.

U prvome dijelu rada dan je sistematičan prikaz morfologije imenica, koje su potkrijepljene primjerima iz rubrika misala Vatikanskog illirica 4. Pri podijeli imenica pristupilo se razvrstavanju po rodovima, a zatim po svima padežima jednine, dvojine i množine. Na kraju prvoga dijela donesen je i tablični prikaz nastavaka koji prikazuje učestalost pojavljivanja nastavaka za svaki pojedini padež te sistematičan prikaz promjena u pojedinim nastavcima.

U drugome dijelu rada dan je sistematičan prikaz morfologije glagola koji su, također, potkrijepljeni primjerima iz rubrike misala Vatikanskog illirica 4. Pri podijeli glagola pristupilo se razvrstavanju u tri razreda radi bolje preglednosti. Unutar svakog pojedinog razreda glagoli su se nadalje podijelili u glagolska vremena koja su zasvjedočena u tekstu "Muka po Mateju".

8. LITERATURA

A) TEORIJSKA LITERATURA

1. DAMJANOVIĆ, Stjepan, Jurčević, Ivan, Kuštović, Tanja, Kuzmić, Boris, Lukić, Milica, Žagar, Mateo, Mali staroslavensko – hrvatski rječnik, Matica hrvatska, Zagreb, 2004.
2. DAMJANOVIĆ, Stjepan, Slovo iskona, Matica hrvatska, 2002.
3. DAMJANOVIĆ, Stjepan, Staroslavenski jezik, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2005.
4. HAMM, Josip, Staroslavenska gramatika, Školska knjiga, Zagreb, 1958.

B) INTERNETSKI IZVOR

1. ŠIMIĆ, Marinka, *Jezik Muke po Mateju u hrvatskoglagojskim misalima*, u: časopis Slovo, Staroslavenski institut, br. 50, 2000.

URL:

<http://hrcak.srce.hr/search/?q=Marinka+%C5%A0imi%C4%87%2C+Vatikanski+illirico+4>